

Mitja Reichenberg

»...!«

Dušan Rutar: Teološki spisi. Bula, Društvo za zaščito ateističnih čustev, leto 1/99, številka 00, Ljubljana 1999, 128 strani.

Kristus ni odrešil človeštva. Njegova naloga oz. dolžnost sploh ni bila, da bi koga reševal. Imel je dolžnost, a ta je bila iz drugega registra.

(Dušan Rutar, Teološki spisi, str. 3)

Kar držimo v rokah, ni knjiga. Tudi slika ni. Ni kip in ni pesem. Ni molitvenik in ni priročnik za boljše življenje. Ni ubesedljivo.

Je. Ima platnice, kot bi bila knjiga, pa vendar jo presega. S knjigo namreč lahko živimo, komuniciramo ali jo kakorkoli uporabljamo. Ta 'stvar' pa je dolžnost. Je *Sedem* in vse hkrati. Toliko o tem, kaj imamo pred seboj.

Naslov Teološki spisi je natisnjen zato, da ima Stvar naslov. V njem je skrito pojmovno in stvarno to, kar lahko v Njej najdemo. Sicer pa – ali sploh kaj iščemo? Malo je še ljudi, ki so sposobni kaj iskati, saj je za pravega iskalca potrebno mnogo poguma in znanja, za znanjem pa se skriva mnogo vprašanj, za njimi je brez števila odgovorov in za njimi velik pogum nadaljnjih iskanj med Resnicami in Zmotami, ki nikoli niso to, kar so, ampak zmeraj kažejo na to, kar niso. In Teološki spisi to niso.

Ste že čutili breztežnost izrečene misli, ki je zaplapolala v poletnem večeru in obvisela kot pahljača na drugi strani zaznavanja? Ne? Tudi prav. Potem niste pogumni. V rokah držati Rutarjeve Teološke spise je vprašanje poguma.

Pa gremo po vrsti. Pogumno je razmišljati, še posebej danes, ko je svet prepoln lažnih rokohitrecev, klošarjev, prerokov in kapitalističnih samodržcev znotraj cerkvenih zidov, napolnjenih z dimom grmad, vzdihni heretikov ter vonjem pož-

ganih čarovnic. Saj imajo preveč zaprta okna in srce, da bi lahko prezračili temne kote krvavočrnih oblačil. Kristus ni odrešil človeštva. Naša dolžnost je, da primemo Resnico spisov, ki jih je Rutar postavil med Resnico in Pogumom. Ljubiti. Ljubiti Resnico in Ljubiti Pogum. Ampak najtežje je zmeraj na koncu: kako spoznati Resnico in Pogum? Preposto. Vedeti moramo, kaj Resnica in Pogum nista.

Kristus je prišel izpolnit dolžnost. Nič drugega. (Dušan Rutar, Teološki spisi, str. 3)

Je čas za smrt. Spogledovanje z njo je ena bistvenih Resnic Rutarjevih Teoloških spisov. Tako kot obvlada Freuda in njegove duhove, obvlada kompas Holandca, ki skozi megleno morje varno krmari duše v luč. Smrt je Pot in je Resnica. Ali ni prav to Kristus nekoč in nekje sam dejal? Njegova dolžnost je bila smrt. Tako kot je naša, samo nekateri delajo iz nje spektakel za nepismene plebejce, katerih nespamet je vir zasluzka pustnim šemam. Katera barva je prava? Bela, vijolična, kardinalsko rdeča, zlata, črna? Samo črna je *vse barve*. In prav zato je smrt tako božansko bela, da je ne zgrešimo med črnimi mislimi, med črnimi ideali, med črnimi kartami, med črnimi prsti, med črnimi kravatami, med črnimi krstami, med črnimi črkami sožalnic. Med črnimi mašami. Smrt je bela in samo njen je ves Čas. Ona je Čas in Čas je v njej. Teološki spisi jo imajo, vso nežno in nujno. In bog prebiva v njej. Samo v njej, ker je ona Pot in Resnica, o kateri je umorjeni Kristus spregovoril takrat, ko bi ga morali poslušati vsi in ne samo tistih dvanajst. Ampak to je spet nova zgodba.

Mirno lahko trdimo: ko se izgubimo, se srečamo. Pa to ni paradoks. Znameniti napis v piramidi nas uči: *zaspim, da se zbudim, umrem, da živim* – in nam da vedeti, da nekoč ni bilo vse tako, kot je danes. Ljudje so radi živeli. Zato so tudi radi umrli. Prehod. Skozi ena vrat noter, skozi druga ven, iz sobane v sobano, kakor zgoraj, tako spodaj, kot na nebu, tako na zemlji, kot v življenju, tako v smrti. Danes se večina boji živeti. V to so naučeni. In Cerkev to uči in s pridom prodaja.

“Vse življenje so nas vzgajali in nam obljubljali to in ono. Zaklenili so nas pod postave in nam ukazovali, naj jih ubogamo. Uplenili so nas, ugrabili. Kot v zeleno oblečeni teroristi. Naganjali so nam strah v kosti in v nas vzbujali občutke krivde. Zlasti katoliška cerkev. In potem smo se bali vsega: novih idej, novih misli, novih dogodkov, novih oblik vedenja, drugačnega seksa, drugačnih ljudi, drugačnih svetov, drugačnih časov, gejev, lezbijk, prostitutk, hendikepiranih, muslimanov, sosedov, roditeljev, policajev, učiteljev, vojakov, postajenačelnikov, kardinalov, mafijašev, pedofilov, papeža, Freudovih duhov, Marxovih duhov itd., bali smo se vsega in vseh, le tistega ne, česar bi se upravičeno morali. Nismo se bali boga. In zato smo ga izgubili.” (Dušan Rutar: Teološki spisi, str. 29–30).

Ne bojte se. Vse je Pot. Vera v Pot je vera v Smrt. Lahko jo preoblečemo ali ji natakneмо drugo ime, pa vendar bo ostala v bistvu zmeraj snežno bela, kot čista misel. Kot nepohojen sneg ali obleka nekdanje neveste, še preden so se v njo obrisali črni prsti pogube Življenja s pridigami in grehom. Edina prava barva je zato bela.

Kristus je bil subjekt v pristno hegllovskem pomenu besede. Biti subjekt namreč pomeni biti meja sveta. Tako Hegel, ki ga ni mogoče preseči. (Dušan Rutar, Teološki spisi, str. 3)

Subjekt v današnjem svetu je zguba. Rutar se obrne na Freuda s prepričljivimi pogledi, za katere vsi vemo, da so lahko le preobrazba duha. In prav to je danes največji greh, ker Cerkev grehe sproti proizvaja in ne odpušča, saj ni kaj odpustiti, tako kot ni mogoče ničesar spremeniti. Vse je lahko edino hkrati prisotno in vsepojmovno, zato ustanavljanje novodobnih izhodov ne vodi prav nikamor, samo v nov krog, po katerem se bodo razsvetljeni pripeljali na izhodiščno točko in hvallili imaginarnega sprevodnika ter vlakovodjo, kako dobro da sta opravila svojo nalogo, ker se jim na poti od tu do nikamor ni nič (hudega) pripetilo. Nič.

Monolog s Freudom zapiše Dušan Rutar kot poglavje. Moč njegovega jezika nam odkriva ekstatične razlage cerkvenih statičnosti in nesmis-

lov v vojaškem konceptu, saj razmišljanje ni potrebno zato, da bi nekaj razumeli; razum je vodljiv, še posebej, če ga oplemenitimo z ideologijo, ustrahovanjem in grožnjami, kot je to uspelo Cerкви. Upirati se. Za vsako ceno in vsakomur. Pastoralcem, komunalcem, padalcem, zavojevalcem, industrijalcem, igralcem, bralcem, fevdalcem, Xefelptoisvalukralcem ... Vsem. In z lastnim srcem.

Subjekt je meja sveta. Kristus je bil meja sveta. (Dušan Rutar, Teološki spisi, str. 3)

Duh je brezmejen. Kot ljubezen. Kot pogled. Kaos je najvišja oblika reda in zato je ljubezen kaotična. Izhaja iz Duha in se v njega vrača. Teološki spisi nas soočajo z dvema temeljnima religijama: resnico in ljubeznijo do resnice. A ko se podamo na pot iskanja in sprejemanja prve in druge, naletimo na mnoge užitke. Ne se jih otepati, sprejemati jih in, kot to dovoljujeta Rutar in Freud, povzpeti se preko njih v stanje brez greha. Greh je izum Cerve in njenih lajnarjev, ki na poti očiščevanja umažejo najčistejše misli in pohabijo najhitrejšega konja Moči. Moč pa je Velika Mati in kraljuje v Duhu, kajti od tam izhaja vse, kar nas pelje v varno zavetje Smrti, od tam pa spet naprej v nov užitek. Meja sveta je v spoznavanju resnic in v odločitvah delati dobro. Pa ne, ker prinaša dobiček, ampak ker prinaša užitek. Tako ob veliki noči, kot ob pustu ali za prvi april. Vseeno. Iskati in postavljati meje pomeni iskati resnico onkraj razumevanja greha, ki ga je tako težko doseči.

“Ko človek pride do konca sveta, izstopi. In odide v nek drug svet. Ne odide zato, ker ga onkraj čaka objekt želje, ampak zaradi čistega dogodka. Dogodek je sublimacija v najčistejši obliki, ki jo zmore človeško bitje. In kdaj je pravi čas za ta dogodek? Ko leže večer, zima zaspi, v snegu pa ostanejo stopinje. Kot spomini. In potem sanjamo spomine in se spominjamo sanj.” (Dušan Rutar: Teološki spisi, str. 30).

Zablode čredniškega malikovanja zvonov in osvetljenih fasad v večernih pokrajinah širom te dežele nas lahko navdajajo edino z bojznijo, da se okoli luči zbirajo samo netopirji. Zaletavajo se v njih in jih želijo doseči. Preseči. Kako dobro,

da so samo netopirji in dobro, da so tako neumni. Sicer pa – kdo je že videl leteče miši? Letijo lahko samo cigani in to – v nebo.

Biti subjekt pomeni vračati se k sebi kot meji sveta. Ne pomeni biti subjektiven, kot verjamejo znanstveniki in se trudijo, da ne bi bili subjektivni. (Dušan Rutar, Teološki spisi, str. 3)

Varnost. Svet je poln varnosti. Vsi in vse skrbi za varnost. Popolnoma smo obdani s sistemi, ki nudijo varnost. Pred bakterijami v naših kopalnicah in na posodi, v vodi in v postelji. Madeže na obleki odstranimo z varnimi pralnimi praški, ki ne povzročajo razpada rib v vodi. Vrata za varnost pred vlomilci. Predpisi za varnost pred okužbami z govedino in perutnino. Za varnost pred nefiltriranim zrakom, aidsom, trebušno slinavko in blaznostjo. Za varnost smo zgradili celo norišnice. Za čigavo varnost: enih zunaj in drugih znotraj? Varno jih je (raz)ločiti. Imamo varnost pred računalniškimi virusi, ki hrustajo naše varne virtualne svetove, varnost za zaprtimi vrati politikantov, varnost pred zlomom finančne borze, varnost pred zračnim napadom Tralfamadorcev, varnost pred spoznavanjem samega sebe. Tako smo obdani z varnostjo, da je res prav vse na svojem mestu. Torej smo varni. Za druge in zase. Tako je naša edina naloga verjeti v varnost in s tem ne verjeti v nevarnost. Kdo in kaj pa nam daje varnost pred vdorom pridigarjev, dušebrižnikov in kičastih frazerjev? Nič in nihče. Ni kondoma, ki bi jih zadržal.

Vračanje k sebi je dolžnost in je zakon. Je tudi ljubezen: ko Kristus izpolnjuje zakon, ljubi vse ljudi. Ljubi jih kot subjekt.

(Dušan Rutar, Teološki spisi, str. 3)

Ljubiti je več kot razumeti.

Ljubiti je nič in hkrati vse imeti.

To je nekoč nekje zapisal pesniško razigran duh. Ali sploh lahko kako drugače izrazimo pripadnost ljubezni, ki je tudi dolžnost in zakon? *Beseda je še vedno pri bogu* poudari Dušan Rutar in nam dovoli, da odgrnemo zaveso zaveze med umom in zablodami.

“A vse skupaj je še mnogo hujše in bolj zapleteno, kot si želimo. Če hočemo kaj razumeti, na svet ne smemo gledati samo iz svojega zornega kota, ampak moramo storiti še nekaj. Nekaj, kar nas je naučil Hegel, ko je dokazal, da je svet vselej odtujen od sebe. Prav zaradi tega razumevanje resnice terja odtujitev od te odtujenosti. Šele na ta način bomo razumeli, kako nastaja resnica in kako jo sami zastopamo. To je še zlasti pomembno danes, ko zlasti krščanski trdijo, da bodo premagali odtujenost kapitalističnega sveta s ponovnim uvajanjem vrednot, vzgoje, družine in domačega ognjišča itd. Skušali bomo pokazati, da nas resnična odtujenost, če jim bo uspelo, šele čaka.” (Dušan Rutar: Teološki spisi, str. 104).

Ni slučaj, da se vse začne in konča pri besedi. Tudi ljubezen je beseda. Torej gre za izrekljivo stvar. In vse, kar je izrekljivo, je torej postavljeno v svet verbalnega. Verbalno in pojmovno področje pa nista nikoli povsem zraščena, saj je med njima široka vrzel neuporabnosti. Kategorije iz enega nimajo kaj početi v drugem in obratno, za lažjo manipulacijo pa naredijo retorični žonglerji kremo iz obeh in jo ponudijo kot zmes, v kateri je kar največ – sladkorja. Da se bolj vleče in hitreje pokvari zobe.

“Besede imajo pomene v svetovih, ki jih ustvarjajo, človek lahko živi le v svetu pomenov, kajti jezik je mrtev, besede so mrtve, človek kot bitje besed je mrtev. Živ je le, če postane bitje pomenov.” (Dušan Rutar: Teološki spisi, str. 105).

Tako smo postali podložniki besed, izrečenih, napisanih. Podložniki znakov in verjetja vanje. Pa če so pravi ali ne: znaki, črke, pojmi. Novi znaki, novi pojmi, nove manipulacije, novi prijemi spektakla: vidimo se doma.

Ni tako pomembno, kaj je zapisano v svetem pismu: pomembno je izpolnjevati dolžnost. In ta je ena sama. Kristus je to natančno vedel.

(Dušan Rutar, Teološki spisi, str. 3)

Kdo je resnično svoboden? Samo suženj.

Ali smo danes še sploh sposobni kupiti kruh? Ne. Prijazne prodajalke nas ob naši prošnji vljudno vprašajo po znamki, obliki, izvoru, kategoriji, velikosti kruha, ki si ga res želimo. Pa si ga? Ali si

ga sploh lahko še? Ali obstaja le kruh? Kako ga prepoznati? Kupimo kruh in smo v dilemi: smo kupili pravega? Kaj pa če bi mogoče morali drugega, ali tretjega ali prvega? Smo kupili tistega, ki si ga želimo? Po čem smo ga prepoznali? Le kako smo lahko tako slepo gotovi? Tako hitro zadovoljni z odločitvijo? Katastrofa. Kruh je beseda. Ni pomembno, kako jo zapišemo ali izrečemo. Pojem je tisto, kar želimo kupiti. Pojma ne moremo kupiti. Kruha ne znamo imenovati. Preprosto ga ne znamo več definirati. Nemogoče ga je sploh definirati. Preveč ga je. Preveč besed za en sam kruh. Kruh je lahko samo eden.

Tako kot je dolžnost lahko samo ena. Dušan Rutar izpolnjuje dolžnost in mi jo, ko to zapisujemo, izpolnjujemo z njim. In ker ima dolžnost svoje ime v pojmovnem svetu, je ne moremo izgovoriti, lahko jo le izpolnjujemo. Ni kot današnji kruh z znamko, obliko, posebnostjo in velikostjo. Je kot smisel, ki nam daje uvid v Resnico. In tudi ta je ena sama in prebiva v Dolžnosti.

Niso pomembni vzponi na gore sveta, saj tam ni ničesar, kar bi ne bilo v dolinah, ni potrebno pozlatiti malikov, da bi jih ločili od plevela, saj ne verjamemo v podobe, spravo in marsovce, ni potrebno imenovati dolžnost, da bi se zatekali k njej kot k besedi in k njenemu spoznanju kot virtualnemu cilju, ni potrebno postavljati oltarjev, da bi na njih darovali Pandorino skrinjo z upanjem vred, ni potrebno graditi samostanov, da bi bili ljudje najdeni, saj sploh niso izgubljeni, dokler jih nekdo v imenu nekoga ne prične preganjati kot zlikovce, sploh pa niso potrebne besede. Tudi pomembne niso. Pomembno je samo izpolnjevati dolžnost. A o tem so že spregovorili.

Kristus je s svojo držo subjekta, ki je prišel izpolnit zakon, spravil ljudi in boga. Sprava pomeni odnos med človekom in bogom, in ne med ljudmi. Najprej je *odnos do boga, šele nato je odnos do drugih ljudi*.

(Dušan Rutar, Teološki spisi, str. 3)

Berggasse 19. Dunaj, Avstrija. Freud je izpolnil zakon. Postal je zakon. Virtualnost se je pričela že s križanjem Kristusa, saj je dokazal, da njegov Duh prebiva drugje, pri bogu, kar je bilo za ta-

kratne ljudi droben nesmisel, za večino pa je to ironija *par excellence*, saj drugje kot tukaj in sedaj sploh ne obstaja. Mnogo po orbiti razmetanih mislecev je še danes takšnega zmotnega mnenja. Obstaja tudi drugi svet. Pa ne Telekomov. Ni internet. Ta spada v isti svet. Tisti drugi svet je svet Duhov. Od tam prihajajo impulzi in strasti, od tam so vse bojzani in veselje, tam rastejo sadeži na drevesu zadovoljstva in spoznanja, tam je veroizpoved dober štos in kapital Microsofita kaplja v morju prozornih vil in drobnih škratov, drug drugega ščipajočih v nos. To je svet Duhov. Od tam prihaja tudi zakon, ki ga je Kristus izpolnil. To je edini kraj, kjer je možna sprava, saj tam biva bog v Ljubezni in Resnici, ki je sama na sebi vse to. In ves dan je lahko sobota popoldan, če se nam to kakorkoli zdi pomembno. Sicer pa tam tako ali tako ni nič pomembno, tudi sobotno popoldne ne. Tam je vsepovsod *Berggasse 19*. Kot spomin in opomin na nekaj, kar bi na tem svetu naj nikoli ne bilo pozabljeno.

Današnji človek še ni pripravljen na Duhove. Niti na te iz sedanjosti, še manj pa na tiste iz preteklosti. Duhovi so zanj svet nekakšnega spiritala in ne svet razuma. Tja pa ne vodijo nobena vrata.

Tako je tudi Freud prišel izpolnit zakon. Spravil je sanje in resničnost. Preteklost in prihodnost. Želje in razum. Um in duha. Nas z nami. In na koncu je zmeraj pomiritev, sprava, kot nas je takrat poučil kralj Ojdip.

Bog ni instanca, ki ima voljo in lahko izpolnjuje naše želje. Prosit boga za izpolnitev želja je blasfemija.

(Dušan Rutar, Teološki spisi, str. 3)

Katakizma v današnjem času je vseobsegajoči trzlaj želje. Želje, ki se ne da izpolniti, ker je njena izpolnitev v njej sami. Kako prositi tistega, ki je sam objekt edine želje za njeno izpolnitev. Padli angeli so bili posledica neizpolnjene želje, ostali angeli so milni mehurčki – želje sploh ne poznajo: ne kot subjekti ne kot objekti. In zato so lahko angeli in imajo perutnice in so brez spodnjic. V spodnjicah se lahko namreč še zmeraj

skriva nekakšno drobna želja. Vsepovsod trčimo na prenapete želje: na poti v Evropo, v kvizu na televiziji, pri poljubljanju žabe in lovljenju zlate ribice, pri studentu s cekini, pod oltarjem in podobnicami, za grmom v Tivoliju, v popevkah in filmih, po telefonu, v gostilnah in javnih hišah. Povsod so kraji za izpolnjevanje želja. Morda pa obstaja samo ena želja. Ena sama samcata, neizrekljiva, pa vendar resnična. Želja brez izpolnitve. Želja po bogu. In ker je želja po bogu in bog želja, je neumno ga prositi za kakršnokoli izpolnitev.

Ali kot pravi Rutar: *“Nazarečan ni nikoli zagovarjal celibata, postavil ni nobenih redovnih pravil, niso ga zanimale hierarhične ureditve, ni verjel, da je potreben noviciat, pričakoval ni nikakršne vstopne obljube, zaobljube in prisege zvestobe. Njegov nauk je bil jasen: ne zanimajo ga pobožne vaje, ne zanimajo ga dolge molitve, ne zanimajo ga lepa nova oblačila, ne zanima ga pokornost, ne zanima ga blišč, ne zanima ga spektakel. Nazarečan je bil spontan in svoboden. Nobene vzgoje ni potreboval, nobenih pastirskih pisem, nobenega vodenja. Potreboval je le odprtost do boga ter vstrajanje v negotovosti prihodnosti. Vsega tega pa cerkev ne zmore, zato nima nobene pravice soliti ljudem pamet.”* (Dušan Rutar: *Teološki spisi*, str. 92).

Katakizma. Edini pravi odgovor na današnji čas. Samo v njej se bo lahko Noetova barka ponovno zazibala, tokrat na valovih milijon bebastih radijskih postaj in televizijskih pop frekvenc. In ne bo imela s seboj po dva primerka živali, saj bodo vse ostale pri Orwellu in trgovale s človekom, kot se za prašiče spodobi. Tudi goloba z oljčno vejo ne bo, ker ne bo želje, da bi našel kopno. Vse kar bo na barki, bo Noe. In to bo vse, kar bo ostalo. Samo en N, pa en O in E. In takrat bo Kristus pogledal proč in zaprl nebesa in človek bo spoznal, kaj je bila njegova edina želja. In morda se bo takrat pričelo novo stvarjenje brez vseh teh drobnih računalniških napak.

Bog je, ki je. Kristus je bil subjekt.

Descartes je vedel, da lahko ustvarja oz. kreira le subjekt. Ta nujno verjame v boga, ki jamči za vse, kar lahko je. Jamči za resnico.

(Dušan Rutar, *Teološki spisi*, str. 3)

Sem, ki sem. In kot takšen tone v pozabo. To je očitno premalo. Človek potrebuje trdnejše dokaze in oprijemke, da zadrži neko Resnico o obstoju pri življenju. *Sem, ki sem*, je izjavil bog, ko ga je Mojzes v gorečem grmu ogovoril z bebavim vprašanjem: kdo si? Tragedija napačnih vprašanj na napačna ušesa se očitno vleče že iz pradavnine. Spomnimo se samo znamenitega infantilnega vprašanja Eve, zakaj pa naj ne bi jedla navadnega jabolka z nekega prepovedanega drevesa. Toda jedla je. In bilo je drevo Spoznanja. Bog je to vedel, zato ji je to tudi dovolil. Bil je pravi čas. Torej je Eva dobila Spoznanje in ga dala nato Adamu. Žalostno pri tem je, da so pisuni nekakšnih božjih postav zgodbo izkrivili do te mere, da so prejšnje stanje imenovali rajski vrt (življenje brez spoznanja), potem pa je sledil bajeslovni pregon od tam v današnje sranje. Lari-fari. Spoznanje še zmeraj obstaja. V konici Rutarjevega pisala, v večpomenskosti njegovih Teoloških spisov in nenazadnje v njegovi glavi. Le pravi kanal je potrebno poiskati in že smo tam. V spoznanju namreč.

Nemnogo ljudi si je ali si bo ogledalo film Kocka (The Cube). Še manj ljudi ga bo razumelo. V peščici, ki ga bo razumela, se večina ne bo strinjala z njegovim poslanstvom. Tisti, ki bodo ostali, ne bodo hoteli več iz kocke. V svet bodo torej odšli samo Drugi. In ti si bodo ustvarili nov svet, samo zase, po svojih merilih in postavah. In množili se bodo in ustvarjali družine, natanko takšne kot so sosedove in ne bodo več ločili svojega in sosedovega avtomobila in žene, moža in papige. Živeli bodo složno, se držali za roke in ob praznikih pekli kekse. In duh božji bo vel nad njimi, kajti oni bodo ljudstvo, nad katerim bodo dušni pastirji imeli vso svoje veselje. Zato pa:

Bog ni ničesar ustvaril.

Ljubiti ljudi pomeni izpolnjevati dolžnost do boga. To je vse.

(Dušan Rutar, *Teološki spisi*, str. 3)